

ALS KONINKRIJKEN BOTSEN

• Peter van Beugen

EEN KORTE BLIK OP DE VERSCHILLENDE BIJBELVERTALINGEN VAN MATTHEUS 11:12 VERRAADT DAT DE BRONTEKST EEN RUIME KEUZE LAAT AAN VERTALINGEN EN DUS OOK INTERPRETATIES. LAAT IK BEGINNEN MET EEN KLEINE BLOEMLEZING.

‘EN VAN DE DAGEN VAN JOHANNES DE DOPER AF TOT NU TOE WORDT HET KONINKRIJK DER HEMELEN GEWELD AANGEDAAN, EN GEWELDNAARS GRIJPEN HET’, HERZIENE STATENVERTALING (HSV).

‘SINDS DE DAGEN VAN JOHANNES DE DOPER WORDT HET KONINKRIJK VAN DE HEMEL DOOR GEWELD BEDREIGD EN PROBEREN SOMMIGEN ER ZELFS MET GEWELD BESLAG OP TE LEGGEN’, NIEUWE BIJBELVERTALING (NBV).

‘VAN DE DAGEN NU VAN JOHANNES DE DOPER TOT NU TOE WORDT HET KONINKRIJK DER HEMELEN MET GEWELD INGENOMEN, EN GEWELDNAARS RUKKEN HET WEG’, TELOSVERTALING (TELOS).

‘SINDS DE DAGEN VAN JOHANNES DE DOPER TOT NU TOE BREEKT HET KONINKRIJK DER HEMELEN ZICH BAAN MET GEWELD EN GEWELDNAARS GRIJPEN ERNAAR’, NBG VERTALING (NMG).

VOOR HET OVERZICHT GEEF IK OOK DE PARALLELTEKST WEER UIT LUKAS 16:16, WAARVAN HET EERSTE ZINSDEEL EENVOUDIGER IS:

‘DE WET EN DE PROFETEN ZIJN TOT OP JOHANNES; SINDSDIEN WORDT HET EVANGELIE VAN HET KONINKRIJK VAN GOD VERKONDIGD EN IEDER DRINGT ER MET GEWELD BINNEN (TELOS) / DOET HET GEWELD AAN (HSV) / DRINGT ZICH ERIN (NMG) / WORDT MET KLEM GENODIGD BINNEN TE KOMEN (NBV),’

Eén tekst, vele keuzes

Zoals zo vaak met dit soort vertaalkwesties zal een vertaling niet snel als ‘fout’ of als ‘de enig juiste’ worden bestempeld, maar op zijn merites moeten worden beoordeeld. Kennis van de taal, in dit geval van het Nieuwtestamentisch Grieks, speelt daarin natuurlijk een belangrijke rol en ik haast mij om te zeggen dat ik dankbaar gebruik maak van de inzichten van professionals uit de vakliteratuur en commentaren. Als tweede spelen de directe en bredere context mee in de vertaalkeuze en ten slotte het theologisch oordeel: hoe onwaarschijnlijk of voor de hand liggend is een keuze in het licht van wat de Schrift elders over dit onderwerp zegt? Iedere keuze heeft natuurlijk zijn implicaties: wat ‘moet ik’ met deze tekst? Hoe passen wij deze tekst toe in ons geloofsleven?

De moeilijkheid in Matth.11:12 zit in de eerste plaats in het

eerste werkwoord, dat in het Nederlands zowel door een actief als door een passief werkwoord kan worden weergegeven, in werkvertaling; (A) ‘geweld worden aangedaan’ of (B) ‘geweld uitoefenen’. De passieve vertaling kan vervolgens een positieve of een negatieve betekenis hebben, bijv. (A1): ‘met geweld bestreden’, dus door ‘kwaadwillenden’, of juist (A2) ‘met kracht nagestreefd’, dus door ‘goedwillenden’. De actieve vertaling kan bijv. luiden (B) ‘zich met kracht baan breken’, dus als een positieve doorbraak. De tweede vertaalkeuze doet zich voor in het tweede deel van de zin. Vatten we ‘geweldenaars grijpen het’ positief of negatief op? In positieve zin volgt dan een toe-eigening, iets als (C1) ‘krachtige mensen grijpen het’. In negatieve zin volgt (C2) juist een bestrijding, bijv. ‘geweldenaars rukken het weg’. Tot zover een niet-technische weergave van het *groundwork*. In schema luiden de keuzes, kort weergegeven:

A1xC1	Sinds JdD wordt KdH met geweld bestreden	en krachtige mensen grijpen het
A1xC2	Sinds JdD wordt KdH met geweld bestreden	en geweldenaars rukken het weg
A2xC1	Sinds JdD wordt KdH met kracht nagejaagd	en krachtige mensen grijpen het
A2xC2	Sinds JdD wordt KdH met kracht nagejaagd	en geweldenaars rukken het weg
BxC1	Sinds JdD breekt KdH met kracht baan	en krachtige mensen grijpen het
BxC2	Sinds JdD breekt KdH met kracht baan	en geweldenaars rukken het weg

>>

De keuzes afgewogen

Voor elk van de zinsdelen is iets te zeggen.

A1 Het koninkrijk werd met kracht tegengewerkt, geweld aangedaan. Hierbij denken we primair aan de leiders van het volk, die Johannes de Doper niet erkenden (Luk.20:4), Jezus afwezen (Matth.12:24) en het volk beletten om het koninkrijk binnen te gaan (Matth.23:13).

A2 Het koninkrijk werd met kracht nagejaagd. Daarbij denken we dan juist aan die groep mensen, die ondanks de sancties die tegen Johannes en Jezus waren uitgevaardigd, met een door het geloof aangewakkerde assertiviteit gevolg gaven aan de oproep tot bekering, met zelfverloochening en 'tegen de verdrukking in het koninkrijk van God binnengingen' (Hand.14:22).

B Het koninkrijk van God brak met kracht baan. Met de komst en de prediking van Johannes en van Jezus zelf werd de heersende orde in het land verstoord. Er brak paniek uit in het paleis van Herodes (Matth. 2:3), de leiders verloren de grip op het volk (Joh.11:50), de demonen roerden zich en moesten hun meerdere erkennen in Jezus (Matth.12:28).

C1 *Krachtige mensen* banen zich een weg naar binnen. Het woord 'geweldenaars' (*Gr. biastai*) komt alleen in Mt.11:12 voor. *Bia* (*Gr.*) betekent 'kracht' of 'geweld'. Schrenk (Schrenk:1964 p. 613) verwijst naar plaatsnaam in de klassieke literatuur waar het verwante woord *biastos* (*Gr.*) 'sterk', 'moedig' of 'dapper' betekent. Het adjectief *biaios* in Hand.2:2 spreekt van een *geweldige* wind (*rushing mighty wind*, King James Version). De geweldenaars zijn in dat geval zij die sterk zijn van lichaam of van geest, die gretig zijn, die er hartstochtelijk naar verlangen. Mensen die door passie worden gedreven zetten alles opzij om het koninkrijk te grijpen. Dit scenario kondigt de Heer aan in Matt.10:34-39. 'Meent niet dat ik gekomen ben om vrede te brengen op de aarde. Ik ben niet gekomen om vrede te brengen maar een zwaard... en wie zijn leven verliest ter wille van Mij, zal het vinden'.

C2 geweldenaars *rukken het weg*. Wegrukken betekent 'met geweld grijpen', zoals in Matth.12:29 'zijn huisraad roven'. Dit is echter niet altijd persé negatief, vergelijk 'zij ontzetten Paulus' (Hand.23:10), 'werd opgenomen in het paradijs' (2Kor.12:4), 'red anderen door hen uit het vuur te rukken' (Judas:23). Moet grijpen nu negatief worden opgevat, wie zijn degenen die het wegrukken, en láát het koninkrijk zich eigenlijk wel wegrukken? Moet het positief worden opgevat, in de zin dat het koninkrijk moet worden weggegraid, en uit de handen van wie dan? Een vergelijking van een dergelijke keus vinden we in de zin 'de duisternis heeft het niet begrepen' (Joh.1:5). Johannes gebruikt ook een – weliswaar andere – 'krachtterm' (*Gr. katalaben*), die voor tweeërlei uitleg vatbaar is: negatief 'in haar macht gekregen' of positief 'gegrepen', 'begrepen'. Het is niet

noodzakelijk, maar wel aannemelijk dat 'zich een weg naar binnen forceren' (Lukas 16:16b) dezelfde hoofdgedachte volgt als 'grijpen' (Matth.11:12b). De blijde boodschap van het evangelie wordt met passie en goddelijke energie omarmd.

De context

We houden de bovengenoemde opties nog even open en bestuderen de context. De gelegenheid waarbij Jezus deze woorden uitspreekt vormt een kantelpunt in het evangelie. Johannes, de heraut van de Koning, was door Herodes gevangengezet en worstelt met een vraag: bent u nu de Christus of niet? In antwoord op de vraag wijst Jezus op de wonderen die werden verricht aan blinden, kreupelen en melaatsen en die een onmiskenbaar teken vormden van zijn koningschap. Vervolgens gaat Hij verder met de omstanders in gesprek. Johannes was als dienstknecht en profeet onovertroffen, en toch zou de geringste in het koninkrijk uitnemender zijn dan hij. Dat had niets te maken met een persoonlijke kwalificatie, maar met het tijdsgezicht waarin hij leefde. Johannes opereerde op de grens tussen belofte en vervulling. De beloften waren vervat in de bediening van de wet en de profeten, de vervulling brak aan met de komst van Jezus Christus: 'als ik door de Geest van God demonen uitdrijf, dan is het koninkrijk van God tot u gekomen' (Matth.12:28).

De eerste tien hoofdstukken van het Mattheüsevangelie vertellen over een koninkrijk dat niet bestaat uit pracht en praal, maar uit nederigheid, integriteit en rechtvaardigheid. De Koning komt tegemoet aan de diepste noden van de mens, geneest melaatsen, blinden en stommen (8:1, 9:1, 9:27) en verbreekt de macht van demonen (8:28). Daarnaast stuurt Hij zijn discipelen er op uit met een mandaat en een missie om het evangelie te prediken, zieken te genezen, demonen uit de drijven en doden op te wekken (hoofdstuk 10). Hij voegt er aan toe dat ze niet overal met applaus worden ontvangen. 'Jullie krijgen te maken met tegenstand en vervolging, ze zullen jullie behandelen zoals ze de profeten van ouds hebben behandeld' (Matth.10:16-42). En nu dus, in antwoord op de vraag van Johannes, wijst Jezus op het karakter van zijn bediening: wat zijn jullie nu eigenlijk gaan bekijken in de woestijn, een man in zachte kleren gekleed of een riet door wind bewogen? De vraag is natuurlijk retorisch en het antwoord veelbetekenend.

Johannes de Doper

De bediening van Johannes was niet *salonfähig*. Hij leverde geen preek af die je na de dienst onder de koffie nog eens fijntjes de revue liet passeren. De boodschap van Johannes schuurde. Je moest wel heel onverschillig zijn, als je niet van kleur verschoten de zaal verliet. Zijn luisteraars waren

diep geraakt, verontwaardigd, of opgewonden en misschien wel allemaal tegelijk. Johannes zelf was een instrument, een breekijzer. Hij zette dingen in beweging. Hij schudde aan de gevestigde orde. De leiders van het land verloren de controle over de revolutie die hij ontketende. De geest was uit de fles. Zelf werd Johannes gevangen gezet, maar de weg was geopend voor de Christus en zijn discipelen. De prediking van het koninkrijk maakte krachtig inbreuk op de heerschappij van de boze. Wie in de marge van de maatschappij was beland, vond vergeving van zonden en een nieuw begin. Zijn woorden zetten de menigte vrij van het juk van wetten, menselijke instellingen en tradities. De krachten van het koninkrijk brachten genezing en verbraken de invloed van onreine geesten en demonen. Wanneer ik – met Ridderbos (Ridderbos:1985, p.214) - de bovenstaande gedachtenlijn volg, kom ik tot de volgende weergave. In de vorm zoals ik het hieronder weergeef zal het niet snel in een officiële vertaling belanden, maar het weerspiegelt volgens mij de betekenis van de tekst.

Sinds de dagen van Johannes breekt het koninkrijk der hemelen zich baan met kracht, en door sterke hartstocht gedreven mensen grijpen het.

Als koninkrijken botsen

Overigens zijn de andere mogelijke betekenissen van de tekst daarmee niet uit beeld. Het koninkrijk opereert namelijk niet in een vacuüm. Een botsing heb je nooit in je eentje. Daar is altijd een tegenpartij mee gemoeid. Het koninkrijk van God presenteert zich in een omgeving die door andere principes wordt geregeerd. De uitdrukking 'breekt zich baan met kracht' vooronderstelt het conflict dat het koninkrijk van God aan zal moeten gaan. Het ontmoet een koninkrijk van mensen. Mensen die zich comfortabel voelen met hun positie en hun aanzien. Mensen die ongehinderd hun hartstochten willen navolgen of ingebeelde wijsheden verkondigen. Het ontmoet een koninkrijk van duisternis. Duisternis die deze mensen in zijn greep houdt. Geesten die de mensen influisteren dat ze beter af zijn in de duisternis dan in het licht. Demonen die halve waarheid en hele leugens verspreiden. Een koninkrijk dat ziekte, verderf en dood zaait.

Het conflict tussen dit rijk van God en het rijk van de duisternis voltrekt zich op individueel niveau en op kosmisch niveau. Allereerst voltrekt het zich op individueel niveau, omdat ieder mens afzonderlijk een 'waarde-object' is. In en om ieder mens die geconfronteerd wordt met een boodschap van waarheid en liefde, vindt een strijd plaats. Een strijd om zijn denken, om zijn lichaam en om zijn ziel. Zelf speelt hij een sleutelrol in de keuze die hij maakt. Maar de boodschappers van het koninkrijk spelen een onmisbare rol, om mensen die verstrikt zijn in de leugen, geknecht

zijn door destructieve begeerten, verlamd zijn door angst of beschadigd door geschonden vertrouwen, vrij te maken. Het conflict voltrekt zich ook op kosmisch niveau. Het rijk van de duisternis trekt alle registers open. Het ontketent, zo nodig, een complete kindermoord om de Messias te doden (Matth.2:16). Het brengt legers op de been in opstand tegen de Heer en zijn gezalfde (Ps.2:2). En daar blijft het niet bij. Het ontwikkelt een cultuur van entertainment en genot om mensen geestelijk te verdoven. Het wekt nieuwsgierigheid naar het verborgene, het occulte waarin mensen hopeloos verstrikt raken. Het neemt bezit van het onderwijs (evolutionisme) en de media (Hollywood). Het ondermijnt de waarde van het menselijk leven, het huwelijk en het gezin door moderne wetgeving. Het stimuleert een economie van hebzucht, waar de verschillen tussen arm en rijk steeds groter worden. Kortom, het beheerst de wereld waarin wij leven.

>>

Koninkrijk en verzet

Geen wonder dus dat dit doorbrekende koninkrijk der hemelen met geweld wordt bestreden. In Jezus' tijd waren dat onder andere de farizeeën, sadduceeën en schriftgeleerden. Zij hadden, elk op hun manier, orde geschapen in de theologie en in de godsdienst. En dat moest vooral zo blijven. Wie met de gedachte speelde om Jezus te erkennen of te volgen, kon rekenen op een 'pittige brief' uit Jeruzalem. Hun vijandschap tegen deze Jezus én hun overtuiging van het eigen gelijk waren zo groot, dat zij er niet voor terugdeinsden om deze Jezus aan de dood schuldig te verklaren. Hoewel deze opzet leek te slagen, kwamen ze uiteindelijk bedrogen uit. Jezus stond op uit de dood en werd tot Heer en tot Christus verheven. Als opgestane Heer bekrachtigde Hij zijn discipelen om zijn prediking hier op aarde voort te zetten. Even bedrogen kwamen de duivel en zijn trawanten uit. Zij mobiliseerden al hun krachten toen Jezus begon op te treden en zetten alles in het werk om de Gezalfde van God uit de weg te ruimen (Luk.22:3, 53). Maar deze Jezus die afdaalde in het dodenrijk, bestreed, versloeg en beroofde daar hem die de macht had over de dood en kwam als overwinnaar tevoorschijn. Alle machten, zichtbaar en onzichtbaar, zijn Hem nu onderworpen (Ef.1:20-22, 1Petr.3:22, 1Joh.3:8, 4:4, 5:5). Op ieder woord, gesproken in zijn Naam en met zijn autoriteit, zullen demonen wijken (Luk.10:17, Mk.16:17).

Alles opgeven voor het koninkrijk

Aan de andere kant zijn zij daar, die onverschrokken gehoor geven aan de prediking van het koninkrijk. Net als bij Nicodémus (Joh.3:1, 7:50, 19:39) en Jozef van Arimathéa (Matth.27:57) wint de liefde voor de waarheid het van de angst om je aanzien of positie te verliezen. Net als de discipelen hebben zij alles verlaten, hun netten, hun families, hun dorpen, om Jezus te volgen (Matth.19:27). Net als Paulus doen zij afstand van alles waarop ze maar aanspraak kunnen maken, om Christus te kennen (Fil.3:8). Toen Petrus en Johannes zich voor de raad moesten verantwoorden (Hand.4:1-22), hebben zij, net als Nicodémus en Paulus, ervaren dat de grootste weerstand tegen een radicale prediking niet van buitenaf komt, zoals je misschien zou verwachten, maar van hun eigen volksgenoten. Maar ook in de wereld hebben wij verdrukking als wij van Jezus getuigen (Joh.16:33, 2Tim.3:12). Soms lijkt het wel, of God met opzet mensen uitkiest voor zijn dienst, die in de ogen van de mensen misschien toch al weinig te verliezen hebben. Gideon had een soort van minderwaardigheidscomplex (Ri.6:15), David werd over het hoofd gezien in het gezin van Isai (1 Sam.16:11), het onaanzienlijke en het dwaze van deze wereld verkiest God om Christus groot te maken (1 Kor.1:26). Doet God dit omdat Hij aanvoelt dat zij die wel

iets te verliezen hebben, het moeilijk vinden de prijs te betalen?

Alle macht in hemel en op aarde

Het koninkrijk breekt zich baan met kracht. Zo is dat sinds de dagen van Johannes. Wat begon toen Jeruzalem op stelten werd gezet, breidde zich vandaar uit in Judéa, Samaria en tot het einde van de aarde. *'Dezen, die het aardrijk in oproer brengen, zijn ook hier gekomen, en Jason heeft hen opgenomen; en dezen handelen ook tegen de verordeningen van de keizer door te zeggen dat er een andere koning is: Jezus'* (Hand.17:6,7). Treffender kan het conflict tussen Koning Jezus en de heerser van de wereld, tussen de Joden en de discipelen bijna niet worden geschilderd. Hier waren discipelen bezig met de missie die Jezus hen gaf na zijn opstanding. *'Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Gaat heen, maakt alle volken tot discipelen, hen dopend tot de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest en hen lerend te bewaren alles wat Ik u heb geboden'* (Matth.28:18). Als je zo uitgaat in deze wereld, doe je dat niet voor eigen rekening. Je doet dat, omdat Hij je gezonden heeft en omdat je namens Hem staat op de plek waar God je geplaatst heeft. We mogen woorden spreken namens Hem en werken verrichten namens Hem. Bolwerken van de tegenstander worden afgebroken met buitengewoon krachtige wapens (2Kor.10:4). Het werk dat Hij begonnen is te doen, wordt door zijn volgelingen voortgezet. De eindoverwinning komt pas als de grote Koning zelf verschijnt in heerlijkheid en definitief afrekenet met elke macht die zich tegen Hem verheft. De basis voor de overwinning heeft Hij gelegd op het kruis van Golgotha. Iedere keer met Pasen vieren we de overwinning van Christus. Het verleden is toegesloten en het nieuwe leven is begonnen. We denken er daarbij niet alleen aan wat Christus als mens in onze plaats heeft gedaan, de prijs betaald voor onze verzoening. We denken er daarbij ook aan wat God in Christus heeft gedaan: gezegevierd over de macht van het kwaad. Deze God heeft ons uitgestuurd in de wereld om terrein op de boze te veroveren. Hij is het *'die ons altijd in triomf omvoert in Christus en de reuk van zijn kennis door ons openbaar maakt op elke plaats'* (2Kor.2:14).

De triomf van Christus

Psalm 68 geeft een prachtige illustratie van dit beeld. De eerste verzen beschrijven God als triomfator over zijn vijanden. *'God staat op, zijn vijanden stuiven uiteen, zijn haters vluchten als Hij verschijnt ... Zing voor God, bezing zijn naam, maak ruim baan voor Hem die door de vlakten rijdt. Heer is zijn naam, jubel als Hij verschijnt. Vader van wezen, beschermer van weduwen, God in zijn heilig verblijf, God geeft de eenzamen een thuis en gevangenen vrijheid in voorspoed'* (Ps.68:1-7). De God die zich oppermachtig had getoond in Egypte, toonde zijn majesteit bij de Sinai en trok voor het volk uit. Hij versloeg hun

vijanden en voerde hen op uit de gevangenschap. Ditzelfde volk wordt het instrument waarmee zijn koninkrijk en zijn roem over de aarde wordt verbreid. Het slot van de psalm verbeeldt als het ware een parade waarin de stammen worden voorgesteld die, bekleed met Gods macht, uitgaan en koningen van de aarde onderwerpen en schatplichtig maken: *'Daar is Benjamin, de jongste, hij opent de rij, daar zijn de vorsten van Juda... Ontplooi uw macht o God, de macht die u God, ons altijd toonde; vanuit uw tempel die boven Jeruzalem oprijst. Laten koningen u schatting brengen... Ontzagwekkend bent u God, in uw heiligdom. De God van Israël, Hij geeft macht en nieuwe kracht aan zijn volk'* (vs. 27-36).

De volgelingen van Christus

Paulus citeert vers 19 van deze psalm in de brief aan de Efeziërs: *'Opgevaren naar de hoge heeft Hij de gevangenschap gevangen genomen en heeft de mensen gaven gegeven... Hij die is neergedaald is ook Degene die is opgevaren boven alle hemelen, opdat Hij alles zou vervullen. En Hij heeft sommigen gegeven als apostelen om de heiligen te volmaken tot het werk van de bediening'* (Ef.4:8-12). De overwinning van Christus klinkt in deze verzen door, net als in de psalm. Hij trad met blote handen de vijand tegemoet, versloeg hem op zijn eigen terrein en voerde gevangenen mee omhoog. Door de kracht van zijn opstanding beefde de aarde en scheurden rotsen. Het kosmische drama liet zijn sporen na in de zichtbare wereld. Demonen verstomden en de zon verbleekte bij zijn schittering. En parallel aan de Psalm voert ook Christus zijn volgelingen in vrijheid. En ook Hij stelt hen in het werk van de bediening. Zij vormen zijn belichaming op de aarde en voeren elk hun taak uit. Zij worden gedreven door een spontane, goddelijke liefde die het menselijk patroon van zelfbehoud doorbreekt. Zij volgen Christus na in het voorbeeld van zelfopoffering en onbaatzuchtige liefde. En zoals Hij beloofde vlak voor zijn hemelvaart (Hand.1:8), rust op hen een kracht die het landschap om hen heen verandert.

Het koninkrijk breekt baan

Langzaam maar zeker dringt de betekenis van het baanbrekende koninkrijk tot mij door, en tegelijk vraag ik me af of ik de volle omvang ervan heb begrepen. Anders gezegd: omarm ik de consequenties daarvan voor mij? Christus ging de frontale botsing aan met het rijk van de duisternis. Als een bliksem scheurt Hij de hemelen open. Voor zijn kracht wijkt de duisternis terug en wordt de leugen verbroken. Door zijn kruisdood, opstanding en verheerlijking is het conflict in wezen al beslecht. In zijn kracht en overwinning trekken zijn volgelingen de wereld door. Zij zijn boodschappers en dragers van het heil van Christus, de opgestane Heer.

Ik geloof dat dit het volgende betekent. Op het moment

dat wij, als getuige van Christus, een kamer binnenlopen waar angst, verdeeldheid, leugen, ziekte of gebrokenheid heerst, komen de kansverhoudingen voor genezing en herstel op slag anders te liggen. Dat is het koninkrijk dat in deze wereld baan breekt. Dat is niets minder dan de missie en het mandaat dat we allemaal hebben. We staan voor de uitdaging om te leven als mensen die deze boodschap voor 100% voor onze rekening nemen, in het bewustzijn dat de strekking daarvan onze eigen kracht en capaciteit te boven gaat. *Zonder Mij kun je helemaal niets doen*, sprak Jezus (Joh.15:5). Meer dan ooit voel ik de noodzaak om in gebed de ontzagwekkende tegenwoordigheid te zoeken van Hem die oneindig veel groter en heiliger is dan ik. Hij omgordt ons met kracht en autoriteit, Hij sterkt onze handen tot de strijd (Ps. 144:1). Want zijn koninkrijk bestaat niet in woord, maar in kracht (1Kor.4:20). Het koninkrijk wordt gevormd door de sfeer waar Hij gezag voert en waar de principes van Gods regering zichtbaar worden. Wat betekent de doorbraak van dat koninkrijk voor jouw eigen leven en voor het terrein dat God aan jou heeft toevertrouwd?

Geraadpleegde literatuur

- Davies W.D., and Allison, D.C., 1991 (reprint), Matthew 8-18, in Driver S.R. et al (Ed.), *International Critical Commentary*, T&T Clark International, London
- Hagner, Donald A., 2000, Matthew 1-13, in Metzger, Bruce M. et al (Ed), *Word Biblical Commentary*, Thomas Nelson, Nashville
- Ridderbos, H., 1985 (herdruk), *Korte verklaring der Heilige Schrift*, Kok, Kampen
- Robertson, A.T., 1930, *Word Pictures in the New Testament*, Baker Book House, Grand Rapids
- Schrenk, G., in Kittel, G. (Ed), 1964, *Theological Dictionary of the New Testament*, Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids
- Thayer, Joseph H., 1977, *Greek-English Lexicon of the New Testament*, Baker Book House, Grand Rapids
- Wallace, Daniel B., 1996, *Greek Grammar*, Zondervan, Grand Rapids
- Wigram, G.V., 1970 (reprint), *the Englishman's Greek concordance of the New Testament*, Zondervan, Grand Rapids